

Gimbernat, 2012 (*), 57, 269-284

MANUEL RIBAS MUNDÓ (1937-2010). RECORD PERSONAL I ANÀLISI DE LA SEVA OBRA

DOMÈNECH i LLABERIA, *Edelmira*

Acadèmica numerària de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya

RESUM: Es dona notícia de l'obra de Manuel Ribas Mundó (1937-2010), catedràtic de Patologia Mèdica de la Universitat Autònoma de Barcelona, cap del Servei de Medicina de l'Hospital Germans Trias Pujol de Badalona, autor d'una obra molt extensa en el camp de l'hematologia i l'oncologia. En la seva etapa inicial fou capdavanter en els estudis de genètica clínica i després treballà principalment en el diagnòstic i tractament de les leucèmies.

Paraules clau: Manuel Ribas Mundó, Hematologia, Leucèmies, Hospital Germans Trias, UAB., Genètica clínica.

RESUMEN: Aportación al conocimiento de la obra de Manuel Ribas Mundó (1937-2010), catedrático de Patología Médica de la Universidad Autónoma de Barcelona, jefe del Servicio de Medicina Interna del "Hospital Germans Trias i Pujol" de Badalona, autor de una obra muy extensa en el campo de la hematología y de la oncología. En su etapa inicial fue pionero en los estudios de genética clínica y más tarde su tema preferente fue el estudio de las leucemias.

Palabras clave: Manuel Ribas Mundó, Hematología, Leucemias, Hospital Germans Trias, UAB, Genética clínica.

*

PETIT RESUM BIOGRÀFIC

Manuel Ribas Mundó va néixer a Salamanca el 13 de març de 1937. De nissaga de metges catalans, la família estava aleshores desplaçada per causa de la guerra civil. El seu pare, Antoni Ribas Casas, era metge ORL, exercint a Barcelona; el germà d'aquest, Joan, era oftalmòleg, i l'avi Manuel Ribas Perdigó havia estat internista i president de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona.

Edelmira Domènech i Llaberia

Formació mèdica: Va estudiar amb els jesuïtes de Sarrià i fou premi extraordinari de batxillerat, 1953. Després féu medicina a Barcelona i fou premi extraordinari de llicenciatura, 1960, i de doctorat, 1967. Durant la carrera es formà a l'Hospital Clínic a l'Escola de Medicina Interna de la Clínica Mèdica A, dirigida per Agustí Pedro i Pons. Després féu un internat en medicina interna a l'Hospital Clínic de Valladolid (1961-63). Va seguir amb dos anys de formació en medicina interna en terres de parla alemanya, a Freiburg im Bresgau (1963-64) i a Zürich (1964-65). Torna a Barcelona i s'especialitza en Hematologia dins del grup de treball i l'Escola d'Hematologia dirigit per Pere Farreras Valentí. De 1968 a 1970 està com a resident d'Hematologia al Massachusetts General Hospital, i a la Universitat de Harvard, a Boston (1).

Després d'aquests deu anys de formació especialitzada itinerant ve l'etapa on comença pròpiament la seva carrera universitària. De 1971 a 1974 és professor agregat, interí, d'Hematologia a la Facultat de Medicina de Barcelona, a la càtedra que dirigeix el professor Ciril Rozman. Durant dos anys és cap d'estudis de la Facultat de Medicina, 1972-74, i cap de la Unitat de Recuperació Hematològica de l'Hospital Clínic. El 1974 guanya la plaça de professor agregat numerari de Patologia i Clínica Mèdiques (Hematologia) i ocupa la plaça de cap de Servei de la Clínica Mèdica B, substituint al professor Màxim Soriano, per jubilació.

El càrrec d'agregat era aleshores un pas previ a la càtedra, i gairebé sempre l'ascens solia comportar el trasllat a una altra universitat. Posteriorment això va canviar, però el 1976 la situació era aquesta i no semblava que s'hagués de modificar, si més no a curt termini. Així va guanyar la càtedra de Patologia i Clínica Mèdiques de Santiago de Compostela, que ocupà dos anys (1976-78). Fa un pas ràpid per Mallorca i el 1979 guanya la càtedra de la mateixa matèria a la Universitat Autònoma de Barcelona i és Cap del Departament de Medicina Interna de l'Hospital Germans Trias i Pujol de Badalona, conegut també com a Can Ruti. Allà es troba amb alguns dels antics companys de la Clínica Mèdica A, entre ells Màrius Foz, també cap de Servei i catedràtic de Patologia General, amb qui col·laborà. Va morir a Barcelona el 19 d'abril de 2010.

ASPECTES PERSONALS

Vaig conèixer al Manel Ribas l'any 1954, el primer dia de classe d'Anatomia I, quan vàrem entrar en aquell rònc amfiteatre de fusta. El recordo molt bé, assegut a la punta de la segona fila, a la dreta de la porta i al costat de la finestra. Les noies, que érem poques, seiem totes a la primera fila. Impressionava una mica. Vam saber poc després que venia amb fama de ser l'alumne amb més bona nota de batxillerat de tot l'estat, i amb la

serietat i distància amb que es mantenien amb les noies els que venien de l'escola de jesuïtes de Sarrià. Aquesta bona fama continuà durant tota la carrera, amb matrícules que va anar acumulant fins a sumar-les en l'expedient més brillant de la promoció i acabant amb el premi extraordinari, número 1 de la promoció de 1960. Va ser, per tant, un alumne molt brillant (2).

Durant la carrera vàrem coincidir, un temps, en un treball de voluntariat a les barraques de Can Tunis. Acabats els estudis ens vàrem veure menys, malgrat que ens trobàvem en els dinars de promoció que fèiem gairebé tots els anys, des que vàrem acabar, i que ara encara continuem gràcies, principalment, a l'empenta i ganes del doctor Joan Ribera, amb l'ajut d'alguns altres companys.

En Manel Ribas es va dedicar a viatjar, a sortir a l'estranger, amb l'Anna i els fills, per aprendre i especialitzar-se: Suïssa, Alemanya, Estats Units, ... La seva capacitat tant intel·lectual com de treball li permetia agafar moltes coses i no posar-se límits. Ell tenia la imatge de l'internista general que havia viscut a l'escola d'Agustí Pedro Pons.

Malauradament massa aviat la salut no el va acompanyar i això, i les circumstàncies de la medicina pública, no li van permetre assolir tot el que hagués desitjat i tenia les condicions per fer. Inclús a l'Acadèmia de Medicina, on va entrar com a corresponent el 1993, no va assolir la condició de numerari, que li feia molta il·lusió, atès l'antecedent del seu avi, la presència de molts amics de la Clínica Mèdica A, cap a la dotzena, i que havia signat treballs amb molts d'ells. Després d'aquesta visió més personal cal analitzar el que va fer el professor Ribas-Mundó.

Manuel Ribas i Mundó ha estat membre corresponent la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya des de l'any 1993 fins a la seva mort el 19 d'abril de 2010, quan tenia setanta-tres anys.

Era de nissaga de metges pregonament arrelada a Barcelona. El seu avi, Manuel Ribas i Perdigó, fou adjunt amb el doctor Bartomeu Robert, al qual substituïa en les classes i membre de l'Acadèmia de Medicina des de l'any 1898, on entrà amb el discurs sobre «*Tratamiento curativo de la tuberculosis pulmonar*», contestat pel doctor Robert. La recent tesi del doctor Pere Miret l'ha valorat com un treball acurat, valuós i al dia (3). Després Ribas Perdigó va ser president de l'Acadèmia des de l'any 1925 fins la seva mort el 1927, als 68 anys. Havia escollit com a vicepresident a August Pi-Sunyer, que el va succeir (4). El doctor Ribas Mundó tenia doncs relació familiar fonda amb l'Acadèmia, i em consta que li feia molta il·lusió esdevenir un dia membre numerari. No li faltaven ni preparació ni mèrits. El seu pare, Antoni Ribas i Casas, fou un otorrino de prestigi a

Edelmira Domènech i Llaberia

Barcelona, des del seu consultori a la casa familiar de la Rambla de Catalunya. Hi havia doncs una base de llançament forta, i el jove Manuel Ribas hi va correspondre.

Va estudiar a la Facultat de Medicina del carrer de Casanova i érem companys de curs i amics. El 1967 va presentar la tesi de doctorat, també amb premi extraordinari. Es tracta doncs d'un dels expedients més brillants de la Facultat de Medicina de la UB.

Durant els estudis va ser alumne intern de la Sala d'Homes de la Clínica Mèdica A, que portava el doctor Agustí Pedro i Pons, inicialment amb el doctor Magriñà. Apassionat per la medicina interna, aquesta va ser la seva vocació. Acabada la carrera segueixen deu anys de formació intensa, d'especialització principalment en el camp de les malalties de la sang. Aquí l'empremta de Pere Farreras, creador de l'escola, va ser decisiva (5). Va estar dos anys, 1961-63, fent l'internat de medicina a l'Hospital Clínic de Valladolid i després segueix ja una formació internacional, en països de parla alemanya, a Freiburg im Breisgau, el 1963-64, a Zurich, el 1964-65; un període Barcelona (on l'escola tenia un nivell molt alt), de 1966 a 1968, i encara una última estada, en l'ambient anglosaxó, a Boston, al Massachussets General Hospital, entre 1968 i 1970.

Aleshores es radica definitivament aquí i està en la línia de sortida d'una carrera acadèmica i científica que s'albira que serà brillant. Segueix la seva carrera a la Facultat de Medicina de Barcelona, la seva, integrant-se en l'equip del doctor Ciril Rozman, arribat feia poc com a catedràtic, però format a la mateixa escola. És professor agregat interí de patologia i clínica mèdiques (hematologia), de 1971 a 1974, i numerari el 1974, passant a dirigir el Servei de la Clínica Mèdica B, que portava el doctor Màxim Soriano. També és cap d'estudis de la Facultat de Medicina. Tot va bé. En el camí d'estudi, de formació i especialització, d'assolir el nivell més alt, se n'ha sortit bé. El 1976 guanya la càtedra de Patologia i Clínica Mèdiques de la Universitat de Santiago de Compostela. Naturalment volia tornar, perquè a més a Barcelona, on s'ha creat una altra universitat, hi haurà lloc. Va estar dos anys i escaig a Santiago, com a catedràtic i cap de Departament de l'Hospital General de Galícia. El 1979 passa a ser catedràtic de la UAB i cap del Servei de Medicina de Badalona. Per aquell temps va participar també en el Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana de Perpinyà, el de la represa, el setembre de 1976, com a membre de la Junta rectora. (6).

Ara comencen els entrebancs forts: la lluita contra les estructures. Fent un símil amb l'automobilisme, el pilot segueix essent el mateix, un molt bon pilot. Però les condicions han canviat; l'autopista on podia córrer s'ha convertit en un camí mal asfaltat, amb terra i pedres. I el cotxe li han canviat i ara és un model atrotinat, a mig construir. A l'Hospital Clínic, en temps del doctor Pedro Pons, estàvem ben acostumats, amb una escola que ja

portava més de trenta anys de rodatge en unes mans excepcionals i una colla de deixebles de primer nivell en moltes especialitats. El servei hospitalari, assistencial a la sala i als dispensaris, amb la docència i un cert nivell de recerca configuraven una institució madura. La Clínica Mèdica A va poder repartir metges molt bons per gairebé tots els grans hospitals de Catalunya, des de la Residència del «Seguro» de la Vall d'Hebron, on va anar a raure el mateix Agustí Pedro i Pons, a Bellvitge, Badalona, Hospitals Municipals i altres.

Ribas es va trobar a Badalona amb un Servei i una estructura universitària que estaven molt lluny del que ell hauria somniat. La situació no era bona i el Servei estava molt per sota de les capacitats del seu director. Hi havia altres metges procedents de la mateixa escola. Màrius Foz, que era una mica més antic, de la promoció de 1954, s'hi va poder adaptar i se'n va sortir. Alguns, com Jordi Sans, de la promoció de 1957, que es va trobar amb la mateixa situació, va considerar que l'havien enganyat amb prometes falses i se'n va anar, primer a la Creu Roja i després a l'Hospital del Mar. Pels de la promoció de 1960 ja no quedava gran cosa. Tot això, en bona part, perquè el ritme burocràtic de la Seguretat Social era molt més lent que les necessitats del desenvolupament científic. Després l'Hospital s'ha anat salvant en el seu nivell, però han hagut de passar algunes dècades.

Ribas va ser un dels més perjudicats d'un sistema de crear universitats sense hospitals, pensant que ja els trobarien després; de crear càtedres clíniques, sense servei ni malalts, només amb despatxos. Així va ser el començament de la UAB quan es va adonar que amb l'Hospital de sant Pau no en tenia prou.

La Universitat també se'n va sortit, però lentament. Balibrea, catedràtic de cirurgia sense bisturí, s'ho va poder resoldre passant a Madrid. Això és el que explica que el rendiment de Manel Ribas, hagi estat inferior al que es podia esperar d'ell. Quan estudiava i en el temps del Clínic, fins el 1976, era membre d'una màquina en bon funcionament. L'etapa de Santiago fou un parèntesi de bona voluntat. Després de 1979 la màquina era inadequada, insuficient. No hi havia equip i s'havia de muntar, i això costa anys. Al final també hi va influir una disminució de la salut.

LES PUBLICACIONS

Diferenciem els articles i els llibres o capítols de llibre. En destriem tres aspectes: la temàtica, és a dir els punts concrets en què treballa; els llocs on es publiquen els treballs i els grups de treballs en què s'insereix: institucions i col·laboradors, és a dir els coautors.

Hem detectat al voltant de cent cinquanta articles publicats en revistes. Fins a 128 estan en un curriculum extens que va enviar a la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya l'any 1992. Posteriorment hem extret la informació del PubMed - NCBI, on es recullen els treballs indexats, la majoria coincidents amb el curriculum esmentat, de la informació de l'arxiu familiar i de la cerca directa en revistes on va publicar.

a) Temàtica: Continguts i anàlisi

En una primera etapa hi ha un vessant en el camp de *l'estudi genètic*, relacionat amb la clínica i el diagnòstic, amb estudis cromosòmics i descripció de casuística clínica. Dels trenta primers treballs, entre 1961 i 1968, n'hem vist 17, és a dir la majoria absoluta, en aquesta primera línia.

El segon «tema», en aquesta primera fase es dedica a *temes d'hematologia*, que és la seva especialitat, principalment les leucèmies. Després aquest tema passa al primer pla i comprèn més de vint treballs, és a dir, gairebé una sisena part de la seva producció total. Si es sumen a més els treballs sobre patologia tumoral del grup de limfomes, com la dir malaltia de Hodgkin, limfomes no hodgkinians, treballs amplis sobre quimioteràpia, i un petit grup sobre càncer de pulmó, podem considerar que la tercera part dels treballs de Manel Ribas Mundó, s'insereixen en el capítol de l'oncohematologia. Altres treballs d'hematologia «no tumoral», incloses les transfusions, fan pujar la proporció per sobre del 40 % de l'activitat total. Les xifres les donem arrodonides, perquè sovint un treball es pot classificar en més d'un grup.

El tercer punt, en l'etapa més posterior, són els treballs relacionats amb la SIDA, la infecció per VIH, des dels inicials, més des del punt de vista de les drogoaddiccions, fins als més relacionats amb la socioetiologia i l'epidemiologia. Hem classificat onze treballs dins d'aquest grup.

Un quart capítol, no menyspreable, és de les relacions entre la patologia que observa i algunes intoxicacions, des d'un inici d'etiologia laboral, amb les lesions produïdes per benzol sobre el moll de l'os, fins a les reaccions negatives front a medicaments, alguns molt lesius, com és el cas d'alguns quimioteràpics, i temes de farmacovigilància.

Queda finalment el capítol llarg, però heterogeni, de temes relacionats amb les diverses especialitats de la medicina interna, des de la hipertensió a la patologia digestiva, renal, respiratòria i altres.

Analitzant el contingut de cadascuna d'aquestes parts veiem que la primera empenta de Manel Ribas Mundó es fa en el camp de la genètica, relacionada amb la clínica, i

considerada encara de manera general, amb estudis cromosòmics, de cariotips, propis de la dècada dels anys seixanta del segle XX. El primer treball podria caracteritzar el grup: una entrada general, un article a *Medicina Clínica* (1963), sobre «*Estudios cromosómicos en la Genética humana*» (7). Segueix l'estudi «*Fundamentos de Citogenética*», publicat a *Anales de Medicina*, la revista de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, el 1964 (8). I encara el mateix any: «*Patología de los cromosomas sexuales*» (9).

Després ja segueix la descripció de patologies concretes: la síndrome de Klinefelter (10), un mosaïcisme en un hermafroditisme (11); quadres d' hemofilia (12), síndrome de Turner (13), altres mosaïcismes, la síndrome del «Cri du chat» (14) i disgenèsies gonadals (15). A més estudis de la síntesi del DNA en cultius de leucòcits in vitro (16). Aquesta línia s'estronda cap el 1970. La genètica obre aleshores un ampli creixement més des de la perspectiva de la ciència de base que de la clínica. Això fa que passi al primer pla la seva dedicació com a hematòleg, que a més està dins d'un grup més clínic, amb una gran força de treball.

El segon camp cronològicament i el primer en la valoració global de la seva obra, és el de les leucèmies, en diverses formes. Aquí hi ha el gruix de la seva producció. Comença el 1964 amb un treball de casuística clínica, set malalts amb leucosis agudes, amb remissió superior a sis mesos. Aleshores, fa gairebé cinquanta anys, era un fet important. El signa juntament amb Pere Farreras, Ciril Rozman i Soledat Woessner (17). A partir de 1968 la seva dedicació al tema ja és primària. Aleshores publica, a *Acta Haematologica*, de Basilea, també amb Pere Farreras i altres, un article sobre remissió completa d'una leucosi limfoide crònica (18). El 1973 remarca la importància del concepte de curació en el tractament de les leucèmies agudes (19) i més endavant es fa referència als diversos tractaments i fàrmacs. El 1984 es pregunta «*¿Es posible la curación de la leucemia mielobástica del adulto?*», publicat a *Medicina Clínica* (20). També la quimioteràpia en el càncer de pulmó (21). Segueixen els treballs centrats principalment en la quimioteràpia, en nombre de vuit (22), i el mateix tractament dels efectes secundaris, principalment els vòmits, bastant específics (23).

El capítol de la patologia relacionada amb les drogoaddiccions, comença l'any 1986, ja amb el grup de Badalona, inicialment amb Màrius Foz i Celestino Rey-Joly, amb altres col·laboradors (24); després també amb Bonaventura Clotet (25). Després ja es parla del VIH (26). És un període relativament dens en la productivitat concentrat en pocs anys.

Edelmira Domènech i Llaberia

La patologia tòxica també capta part de la seva atenció. Primer hi ha dos treballs del 1965 sobre l'afectació hemàtica per benzol, un d'ells juntament amb Pere Farreras (27). Important és la revisió que va fer el 1971 dels «*Efectos adversos de los medicamentos en los órganos hematopoyéticos*», ponència a les primeres Jornades Toxicològiques Espanyoles, fetes a Barcelona (28). Igualment estudia el limfoma associat a la terapèutica amb hidantoïnes (29); un cas de cirrosi hepàtica secundària a la patologia per thorotrast (30); també les lesions hepàtiques per tuberculostàtics (31); la toxicitat de la tobramicina sobre el ronyó (32) i algun altre (33).

b) Els llocs de publicació

Manuel Ribas publica principalment a «*Medicina Clínica*». Allà s'hi troben pràcticament seixanta treballs, és a dir un 40 % de la seva producció en forma d'articles. Cal tenir en compte que aquesta revista té per ell —i pels membres de l'escola de la Clínica Mèdica A— dos avantatges importants. És la revista de l'escola on s'ha format i treballa. Està portada per Agustí Pedro i Pons i Pere Farreras, els seus mestres en els anys de formació; després per Ciril Rozman, de qui és col·laborador estret. Ell mateix hi va tenir un paper destacat. I a més és la revista amb més pes i prestigi dins de les publicacions de medicina interna a Espanya, la primera que va aconseguir fer forat dins les qualificacions internacionals.

Després, ja a molta distància, amb set i sis treballs hi ha els articles a «*Sangre*», (34), la revista fundada per Jordi Guasch i a «*Anales de Medicina*», que era òrgan, en castellà forçat, de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques (35). Hem detectat tres treballs a «*Revista Clínica Española*», de Madrid, portada per l'escola de Jiménez Díaz (36).

També hi ha un mostrari ampli de publicacions a fora. La formació dins d'una escola d'alt nivell, amb relacions exteriors relativament importants, i el corrent d'obertura progressiva, van fer que Manuel Ribas, ell mateix amb estades i formació a l'estranger, es vinculés amb aquest enfocament de publicar a fora. Aquest fet, que avui és obvi, durant molt temps, massa, no va estar en la visió de molts dels nostres metges, i molts ni tan sols ho consideraven necessari.

No és sobrer recordar la creació d'aquesta mentalitat. Primer conèixer el que es feia a Europa, introduint en algunes revistes seccions de resum de la premsa estrangera. L'aportació més destacada, ja en el segle XIX, es troba a la «*Gaceta Médica Catalana*», la revista que va dirigir durant pràcticament quaranta anys, de 1879 a 1919, Rafael Rodríguez Méndez. La tasca directa de recollir els treballs i traduir els resums va estar portada principalment per la paciència de Gaspar Sentiñon, metge políglota. Més

tard, ja en el primer terç del segle XX, la línia la va marcar August Pi Sunyer des de l'Institut de Fisiologia.

El primer treball amb difusió exterior és un escrit a *Lancet* sobre mosaicisme, juntament amb J. Prats, l'any 1965. A *Lancet* hi ha alguns treballs més: una carta a l'editor el 1967, també sobre mosaicisme en un Turner; igualment en una síndrome del «cri du chat» el 1968, i després, ja el 1990, en un treball sobre l'VIH, amb el grup de Badalona (37).

Més estrictament sobre patologia de la sang són els treballs que va publicar *Acta Haematologica*, de Basilea. El primer, el 1967, sobre un cas d'hemofilia femenina, juntament amb Ciril Rozman i Ricard Castillo (38). El 1968 hi publica un altre treball, ja esmentat, sobre leucèmia limfoide, juntament amb Pere Farreras (39). Entre 1973 i 1976 hi publica altres tres escrits sobre leucèmia i malaltia de Hodgkin, amb el mateix grup. En total, cinc treballs en aquesta revista suïssa de bona difusió. Segueixen els articles publicats a «*Blood*», «*Cancer*» (40), i més d'esparsos en altres revistes. En total hem comptabilitzat fins a 33 treballs en publicacions internacionals.

c) Els grups de treball i col·laboradors

De fet, Ribas Mundó va ser un producte típic de l'escola sorgida de la Clínica Mèdica A de l'Hospital Clínic de Barcelona. Va entrar-hi a la segona meitat de la dècada dels anys cinquanta, com a estudiant. Llicenciat el 1960, en fou el que hem dit un producte típic durant més de vint anys. Aquests són els anys de pujada. Els primers anys de la càtedra a Santiago són més aviat com un parèntesi. Després ve la consolidació, que no fou prou reeixida, a l'Autònoma, amb un servei en un hospital que encara no estava en bon funcionament.

En l'etapa inicial, una mica enfocat a la genètica, col·labora principalment amb J. Prats, J. Antich, M. Roca, J.M. Francès i algun altre.

En els primers temps signa els treballs amb els seus mestres i els membres destacats de l'equip: amb Agustí Pedro-Pons, Pere Farreras, Ciril Rozman, Soledat Woessner, Jordi Sans, Ricard Castillo. També Antoni Caralps, Joan García San Miguel, Agustí Codina, en el primer treball que Ribas signà; Albert Grañena i Benet Nomdedeu.

Després ve el temps del Hospital Germans Trias. Allà hi troba a Màrius Foz i Celestino Rey-Joly, que venien de la mateixa Clínica Mèdica A; R. Rosell del grup de càncer de pulmó; Bonaventura Clotet, més en el grup de l'VIH; E. Argelagués, J. Juncà, J. Tor. En els últims temps signa també diversos treballs amb A. Ribas Bruguera (41), ara molt més lligat a l'estudi del melanoma, i altres formes de càncer, als Estats Units on segueix una trajectòria molt brillant.

d) Les monografies i capítols de llibre

Un altre apartat, en el cas de Manuel Ribas Mundó no excessivament llarg, que correspon més als seus dos primers decennis de treballs, és el dels capítols de llibre i alguna monografia. Va col·laborar en els grans textos de Patologia Mèdica del seu temps fets a Catalunya, primer en el gran tractat de Patologia Mèdica dirigit per Agustí Pedro i Pons amb dos capítols sobre "Gammapatías monoclonales" i "Linfomas malignos", en l'edició del volum V de 1976.

També en els capítols de "Metabolismo y nutrición" de l'edició de 1979, i "Genética, constitución y gerontología" de l'edició de 1982 del text "Medicina Interna", de Farreras-Rozman. Més tard, en l'edició de 1991, del mateix llibre amb el capítol "Patología del sistema mononuclear fagocítico".

Igualment són importants les seves col·laboracions en els capítols "Anemias posthemorrágicas y carenciales" i "Eritroblastocitemias", de l'obra "Diagnóstico Hematológico", dirigida pels doctors Pere Farreras i Frederic Ciscar (Barcelona, 1972, Jims).

En el text dirigit per Ciril Rozman sobre "Aspectos actuales de la enfermedad de Hodgkin" (Barcelona, 1974, Salvat) hi publicà el capítol "Diagnóstico de extensión de la enfermedad de Hodgkin".

En obres dirigides per Màrius Foz, va ser autor del capítol "Terapéutica de las leucosis agudas", en el llibre "Terapéutica en Medicina Interna" (Barcelona, 1981, Doyma), dirigit per Màrius Foz, Sergi Erill i Carles Soler Argilaga.

En el text de "Patología General", (Barcelona, 1987, Toray), dirigit per Màrius Foz, Rafael Carmena i Miquel Dalmau, fou autor de dos capítols, "Anemias megaloblásticas" i "Síndromes mieloproliferativos".

En altres tres obres extenses hi té també capítol propi. Un sobre "Mieloma", en el "Manual de Oncología", dirigit per R. Rosell, J.L. López i P. Viladiu (Barcelona, 1984, Toray). Dos capítols sobre "Oncología, Generalidades" i "Linfomas malignos", en el "Tratado de Cirugía", dirigit per J.L. Balibrea Cantero (Barcelona, 1987, Toray). I encara un altre sobre "Gammapatías monoclonales", juntament amb Félix Rubio, en l'"Enciclopedia Hematológica", dirigida per López Borrasca, (Barcelona, Doyma).

Actuant com a director del llibre "Conducta diagnóstica y terapéutica en Medicina Interna", (Barcelona, 1985, Sandoz), té els capítols "Diagnóstico y tratamiento de las

anemias”, “*Linformas malignos: linfogranuloma de Hodgkin y Linfomas no hodgkianos*” i “*Comas metabólicos. Diagnóstico y tratamiento*”.

També publicà, juntament amb Erhard Müller el text “*Urgencias en la práctica médica*” (Barcelona, 1985, Doyma).

Encara hi ha la seva activitat com a traductor. Hem vist la del llibre “*Genética Práctica*” de C. Clarke (Barcelona, 1965, Toray). Igualment la d’ “*Hematology*” de William C. Williams (Barcelona, 1975, Salvat). També el pròleg de “*Manual de Hematología*”, de Bernard Levy i Varet (Barcelona, 1982, Toray).

e) Les entrevistes i diàlegs

Una secció que va tenir un cert interès a *Medicina Clínica* fou la d’ «Entrevistes i Diàlegs», a la què Manuel Ribas va fer diverses aportacions a partir de l’any 1963. No estan esmentades en els curricula que hem pogut veure, ni l’enviat a l’Acadèmia ni el familiar. Probablement ell mateix no hi devia donar massa importància, si més no des del punt de vista d’aportació científica. Aquí actua més com a periodista que com a professor de medicina. Però en tot cas, a la llarga, són treballs prou vàlids des del punt de vista de conèixer els personatges de la medicina local, o alguns especialistes de més relleu mundial. Abans en aquesta secció hi havia participat el doctor Manuel Dalmau Ciria, amb una última publicació l’any 1962 sobre el professor Màxim Soriano.

En els anys 1963 i 1964 hem vist deu aportacions de Manuel Ribas Mundó en aquest sentit. En dues dialoga amb dos mestres de la medicina universal, el doctor Sheehan, que parla de la síndrome que duu el seu nom i amb el doctor Heilmeyer, mestre seu i autoritat de l’hematologia. Altres entrevistes són amb els doctors Gregoir, Frederic Ciscar i els cursos d’anatomia patològica; Garcia Valdecasas i la farmacologia; la nefrologia vista pel Dr. Gerard del Rí; el doctor Miquel Torner i les cardiopaties congènites; el doctor Emili Rotellar i la insuficiència renal aguda; el doctor Agustí Pumarola, amb problemes actuals de la microbiologia; o el doctor Antoni Puigvert i la fisiologia del ronyó (44).

NOTES

(1) La major part d’aquestes dades s’han extret del curriculum vitae que va presentar a la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya per optar a una plaça d’acadèmic numerari, (Arxiu RAMC. Dossier Manuel Ribas Mundó) i posteriorment de la relació a Pub Med i de l’arxiu de la família.

(2) Aquesta part de l’article recull majoritàriament la meua intervenció en la sessió necrològica del mes de novembre de 2011, a la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. S’ha publicat a Revista de la RAMC, 2011, 26 (4), p. 154.

Edelmira Domènech i Llaberia

- (3) Miret Cuadras, Pere: «La tuberculosi a Catalunya des del segon terç del segle XIX a la meitat del segle XX», Barcelona (UB) tesi, 2011. Editada pel Seminari Pere Mata (UB), núm. 145, 2011, pp. 33 i segs.
- (4) Corbella, J; Sèculi, J: «Nomina Academicorum. 1770-1995». Barcelona (RAM de Catalunya- Seminari Pere Mata), 1995, p. 44. —v.t. Corbella, J: «La Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya», (RAMC) 2010. Sèrie Gràfica, (4), p. 81.
- (5) v. Codina Puiggros, Agustí: «Els metges de l'Escola de Medicina Interna de Pedro-Pons al Clínic i a la Vall d'Hebron». In Corbella, J; Roigé, J: «Dr. Pedro-Pons (1898-1971), en homenatge», Barcelona (Col. Of. Metges B) 2000, pp. 173-300. v.p. 362.
- (6) Actes Congrès M i B de Llengua Catalana. Perpinyà, 1976. Vol I. 1ª P`nència. v. organització, p. XV.
- (7). Ribas Mundó, M: «Estudios cromosómicos en la genética humana», Medicina Clínica, 1963, 42, 31-36.
- (8). Ribas Mundó, M: «Fundamentos de citogenética», Anales de Medicina, 1964, 3, 6-19
- (9). Ribas Mundó, M: «Patología de los cromosomas sexuales», Práctica Médico Quirúrgica Internacional, 1964, 28, 33-35.
- (10). Pedro-Pons, A; Rozman, C; Ribas Mundó, M; Sans, J; Mota, J; Vendrell, J: «Síndrome de Klinefelter. Estudio clínico y cromosómico». Medicina Clínica, 1964, 42, 416-421.
- (11). Ribas Mundó, M; Prats, J: «Hermaphrodite with Mosaic XX/XY/XXY», Lancet, 1965, II, 494.
- (12). Rozman, C; Castillo, R; Ribas-Mundó, M: «Female Haemophilia in a girl with normal sex-chromosomes», Acta Haematologica (Basel), 1967, 37, 217-223.
- (13) Antich, J; Ribas-Mundó, M; Prats, J; Francés, JM: XO/XX/XXX/ mosaicism with Turner stigmata" (Letter to editor), Lancet, 1967, I, 1228-1229.
— v.t. Francés, JM; Antich, J. Ribas Mundó, M; Prats, J; Plaza, J.: «Triple mosaicism XO/XX/XXX/ en una niña con pubertad normal y estenosis ístmica de la aorta» Arch. Pediatría, 1967, 18, 3-14.
- (14) Roca, M; Antich, J; Ribas-Mundó, M; Prats, J: «Síndrome de Cri du Chat con mosaico cromosómico», Medicina Clínica, 1968, 50, 202-206.
- (15) Pujol, P; Esteban, J; Vanrell, J; Tejado, A; Oriol.-Bosch, A; Ribas-Mundó, M; Prats, J: «Testicular feminizing syndrome and pure gonadal dysgenesis», Amer J Obstetr Gynec. 1970, 106, 734-749.
- (16) Ribas Mundó, M; «Nucleolar DNA Synthesis in Leukocytes cultured in vitro», Experimental Cell Research, 1966, 41, 212-214,
— v.t. Ribas Mundó, M: «Síntesis del DNA en los linfocitos humanos normales cultivados in vitro» Sangre, 1966, 11, 111-118
— v.t. Ribas-Mundó, M: «DNA Repliation Patterns in human normal leukocyte cultures. Time sequence of DNA synthesis in relation to H3-thymidine incorporation over the nucleolus», Blood, 1966, 28, 891-900.
- (17). Farreras Valentí, P; Rozman, C; Woessner, S; Ribas-Mundó, M: «Sobre el tratamiento de la leucosis aguda del adulto. Comunicación de remisiones superiores a 6 meses en 7 casos», Medicamenta, 1964, 41, 213-218.
- (18) Pardo, P; Simó, M; Ribas-Mundó, M; Farreras, P: «Complete remission of chronic lymphocytic leukemia», Acta Hematologica (Basel) 1968, 40, 230-233.
- (19) Ribas-Mundó, M: «La curación como finalidad en el tratamiento de las leucosis agudas» Medicina Clínica, 1973, 69, 488-493.
- (20) Ribas-Mundó, M: «¿Es posible la curación de la leucemia mieloblástica del adulto?» Medicina Clínica, 1984, 83, 800-803.
- (21) Rosell, R; Abad, A; Morera, J; Monrás, P; Moreno, I; Ruiz, J, Fernández, C; Ribas-Mundó, M: «A randomized study comparing Platinum, Doxorubicin and VP-16 with Platinum, 4-Epidoxirubicin and VP-16 in patients with non small-cell lung Cancer» Amer J Clinical Oncology, 1987, 10, 245-248.
— v.t. Abad, A; Rosell, R, Moreno, I; Fernández, C, Roselló, M, Ribas-Mundó, M: «VP-16, vincristina, adriamicina y ciclofosfamida (EVAC) en pacientes con cáncer de pulmón de células pequeñas», Medicina Clínica, 1988, 90, 569-572.
- (22) Gallego, J, Ribas-Mundó, M: Consideraciones sobre el diseño y síntesis de conjugados entre agentes antitumorales y anticuerpos monoclonales». Rev. Esp. Oncología Médica. 1985, 32, 117-128.

Manuel Ribas Mundó (1937-2010). Record personal i anàlisi de la seva obra

- v.t. Rosell, R; Abad, A; Meca, F; Monrás, P; Ribas-Mundó, M: «Efecto antiemético de la metoclopramida oral en pacientes ambulatorios que reciben quimioterapia sin cisplatino. Un ensayo randomizado con dosis moderadas de metoclopramida comparando 2.5 mg/kg con 5.0 mg/kg en dosis fraccionadas» *Oncología*, 1986, 4, 11-17.
- Ribas-Mundó, M: «Quimioterapia antineoplásica» *Medicine*, 1986, 68, 397-417.
- (23) Abad Esteve, A; Rosell, R; Moreno, I; Monrás, P; Fernández, C; Serichol, M; Clotet, M; Ribas-Mundó, M: «Valoración del régimen antiemético con combinación de altas dosis de metoclopramida, dexametasona y difenhidramina en regímenes de quimioterapia con cisplatino», *Medicina Clínica*, 1986, 87, 796-798.
- (24) Tor, J; Juncà, J; Muga, R, Argelagués, E, Rey-Joly, C, Foz, M, Ribas-Mundó, M: «Alteración de la inmunidad celular en adictos a drogas por vía parenteral», *Medicina Clínica*, 1986, 86, 93-96.
- v.t. Muga, R; Tor, J; Argelagués, E; Rey-Joly, C, Foz, M, Ribas-Mundó, M: «Prevalencia de anticuerpos contra el virus linfotrópico T humano tipo III (HTLV-III) en adictos a drogas por vía parenteral en el área de Barcelona», *Medicina Clínica*, 1986, 86, 97-99.
- (25) Clotet, B; Grífol, M; Boix, J; Juncà, J; Foz, M; Ribas Mundó, M: «Complications of the acquired immunodeficiency syndrome», *Annals of Internal Medicine*, 1986, 104, 726.
- (26) Soriano, V; Ribera, A; Ribas-Mundó, M: «Investigación rutinaria del virus de la Inmunodeficiencia humana en los bancos de sangre», *Medicina Clínica*, 1988, 90, 676.
- v.t. Muga, R; Tor, J; Soriano, V; Clotet, B; Ribera, A; Ginestà, C; Melús, Rey-Joly, C; Foz, M; Ribas-Mundó, M: «Antígeno y anticuerpos del virus de la Inmunodeficiencia Humana en adictos a drogas por vía parenteral: correlación con el estadio clínico». *Medicina Clínica*, 1988, 91, 286-288.
- (27) 10. Rozman, C; Ribas Mundó, M; Woessner, S; Conesa, F. «Estudio clínico hematológico de 43 casos de anemia aplásica con particular atención a las de origen benzólico (20 casos)» *Medicina Clínica*, 1965, 44, 10-21.
- v.t. Ferreras, P; Ribas Mundó, M; «Tratamiento de la panmielopatía benzólica». *Trabajos en Hematología y Hemoterapia*, 1965, 5, 3-19.
- (28) Rozman, C; Ribas-Mundó, M: «Efectos adversos de los medicamentos en los órganos hematopoyéticos», *Actas I Jorn. Toxicol. Esp. (Barcelona, 1971)*, pp. 33-41.
- (29) Ribas-Mundó, M: «Linfoma asociado a la terapéutica con hidantoínas», *Medicina Clínica*, 1970, 54, 343-345.
- (30) Urbano, A; Montserrat, E; Ribas-Mundó, M; Rozman, C: «Thorotrastosis y cirrosis hepática. A propósito de un caso». *Medicina Clínica*, 1973, 60, 98-101.
- (31) Marín, P; Aubia, J; Soriano, E; Ribas-Mundó, M: «Hepatopatía por tuberculostáticos», *Medicina Clínica*, 1976, 66, 167-170.
- (32) Coca, A; Bladé, J; Martínez, A; Segura, F; Soriano, E; Ribas-Mundó, M: «Tobramycin nephrotoxicity. A prospective clinical study» *Postgraduate Medical J.* 1979, 55, 791-796.
- (33) Ribas-Mundó, M: «Papel del clínico en la Farmacovigilancia», en «Farmacovigilancia, presente y futuro», A.M.F.I.E. febrero 1984, 33-42.
- (34) Van ser treballs publicats entre 1964, el primer (v. nota núm. 16), 1974-75 (tres d'ells), 1979 i 1993 i 1995, en col·laboració amb A. Ribas Bruguera.
- (35) Aquí hi va publicar un dels primers treballs el 1964 (v. nota núm. 8), fins a l'últim, ja publicat en català: Ribas-Mundó, M: «Progressos en el trasplament de medul·la òssia», *Annals de Medicina*, 1977, 63, 774-777.
- (36) — Caralps, A; Gil-Vernet, JM; Ribas-Mundó, M; Brullés, A: «Poliglobulia transitoria después del injerto de un riñón de cadáver» *Revista Clínica Española*, 1967, 107, 97-101.
- Aubia, J; Bladé, J; Gatell, JM; Martínez-Bea, A; Soriano, E; Ribas-Mundó, M: «Evolución de las infecciones urinarias tratadas según antibiograma con gentamicina», *Rev. Clin. Esp.* 1976, 142, 445-448.
- Carrera, F; Del Río, ; Romero, R; Marco, J; Vidal, J; Carvajo, M; Ribas Mundó, M: «Hemorragia pulmonar y nefritis asociadas con síndrome nefrótico», *Rev. Clin. Esp.* 1978, 150, 85-89.
- (37) v. els treballs esmentats en notes 11, 13 i també
- v.t. Soriano, V; Tor, J; Monzón, M; Graus, JM; Clotet, B; Ribas-Mundó, M: «HTLV-1 in Spain», *The Lancet*, 1990, 336, 627-628.
- (38) v. el treball esmentat en nota 12.

Edelmira Domènech i Llaberia

- (39) — Rozman, C; Triginer, J; Ribas-Mundó, M; Ferran, C; Visa, J; González, E: «The value of laparotomy and splenectomy in the staging of 56 patients with Hodgkin's disease», *Acta Haematologica (Basel)*, 1973, 50, 321-328.
- Ribas-Mundó, M: «DNA replication patterns of human acute leukemia cells cultured in vitro», *Acta Haematologica (Basel)*, 1974, 52, 201-205.
- Rozman, C; Woessner, S; Ribas-Mundó, M; San Miguel, JG; Vives-Corrons, JL; Vives-Puiggros, J; Nomdedeu, B: «Congenital dyserythropoietic Anemia type II. Clinical and ultrastructural study» *Acta Haematologica (Basel)*, 1974, 52, 212-219.
- (40). v. treball esmentat en nota 16 i també: — Martínez-Vea, A; Gatell, JM; Solé, F; Heiman, C; Elena, M; Ballesta, AM; Ribas-Mundó, M: «Diagnostic value of tumoral markers in serous effusions», *Cancer*, 1982, 50, 1783-1788.
- (41) — Ribas-Mundó, M; Ribas Bruguera, A; Gale, RP: «Uso clínico de los factores de crecimiento hematopoyéticos (Hematopoyetinas)». *Med. Clin. (Barcelona)*, 1993, 100 (18), 707-711.
- Ribas-Mundó, M: «Estado actual y nuevas estrategias en el trasplante de progenitores hemopoyéticos», *Med. Clin. (Barcelona)*, 1999, 112 (16), 618-620.
- Ribas, A; Ribas-Mundó, M: «La inmunología antitumoral del 2000 y la nueva terapéutica inmunodepresora», *Med. Clin. (Barcelona)*, 2000, 114 (15), 579-583.
- Ribas, A; Ribas-Mundó, M: «Vacunas antitumorales en desarrollo clínico». *Med. Clin. (Barcelona)*, 2002, 118 (12), 472-476.
- (42) Ribas-Mundó, M: «El profesor Sheehan nos habla del síndrome que lleva su nombre» *Med. Clin.* 1964, 40 (3), 227-229.
- (43) Ribas-Mundó, M: «Entrevista con el profesor Heilmeyer», *Med Clin*, 1963, 41 (5), 411-413.
- (44) es troben, en l'ordre esmentat a les següents indicacions: *Med. Clin.* 1964, 42 (5), 389-390 (Dr. Gregoir), 1964, 43, 118-120 (Dr. Ciscar), 1964, 43, 192-194 (Dr. Valdecasas); 1964, 43, 270-273. (Dr. del Río); 1963, 41 (1), 46-47 (Dr. M. Torner; 1963, 42 (2), 130-133 (Dr. Rotellar); 1963, 40 (5), 361-365, (Dr. A. Pumarola); 1963, 40 (6), 432-435 (Dr. A. Puigvert).

Manuel Ribas Mundó (1937-2010). Record personal i anàlisi de la seva obra

Manuel Ribas Mundó (1937-2010). En el primer temps d'haver guanyat la càtedra.

